

SLOVENSKA

MLADINA

MLADINSKA REVILJA

Kadar zasije kje slučajno žarek svete idealnosti, žarek čiste duše, — kakor smehljay na spečih ustnicah, — tedaj se vzdignejo glave korektnih filistejcev, vzdigne se vsa naša tradicionalna zabitost, vzdignejo se hripavi glasovi od vseh zeleno cvetočih pokrajin slovenskega nazadnjaštva, — in ubita je še komaj porojena svobodna beseda.

IVAN CANKAR.

IZ VSEBINE:

Mladina in literatura *
 Pred smrtjo * Anke-
 ta o slovenski mladini *
 Moj ded * Miloš
 Bele in njegova ve-
 lika pesem * Ve-
 černa meditacija *
 Vprašanja naše srednje
 šole * Pogreb * Ko-
 račnica * O da bi
 našel svojo podo-
 bo * Nočni obešen-
 ci * Obisk * Razgledi
 mladega rodu: Mladina
 pri nas in na tujem *
 Med knjigami * Gledali-
 šče * Glasba * Doku-
 menti * Razno * Ured-
 niški paberki

*

5

CENA DIN 3.—

LJUBLJANA * FEBRUAR

SLOVENSKA MLADINA

mladinska revija za leposlovje in vsa kulturna vprašanja

izhaja vsak mesec. Ureja jo uredniški odbor; odgovorni urednik je dr. Anton Slodnjak, profesor v Ljubljani. Izdaja jo konzorcij »Slovenske mladinec«; predstavnik je Ivo Grahor, novinar v Ljubljani.

Celoletna naročnina za 8 številk znaša din 20—, za dijake din 16—.

Številka čekovnega računa Poštne hranilnice v Ljubljani je **17.827**

Vsi rokopisi in dopisi za uredništvo in upravo naj se pošiljajo na naslov: Uredništvo »Slovenske mladinec«, Ljubljana, Mirje 13. Rokopisov ne vračamo.

Tiska tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani (predstavnik O. Mihalek).

IZ UREDNIŠTVA IN UPRAVE

NUJEN POZIV NAROČNIKOM

Vse naročnike, ki še niso poravnali naročnine, vljudno prosimo, da store to nemudoma. »Slovenska mladina« je v hudi stiski in ji preti polom, če naročniki ne bodo opravili svoje dolžnosti. Naročnik, ki ne poravna svoje obveznosti, nam škoduje bolj kot pet takih, ki revijo odklonijo. »Slovenska mladina« živi izključno od naročnine in prispevkov v tiskovni sklad, nima zaslobe v nobeni skupini in stranki, zato jo s svojim naročniškim prispevkom din 20— še danes (številka našega čekovnega računa je 17.827!) podprite!

DOPISNIKOM IN SOTRUDNIKOM

Vse, ki se jeze, ker jim nič ne odgovorimo, prosimo oprostjenja. Nemogoče nam je vsakomur takoj odpisati, vendar bomo poskrbeli, da nihče ne ostane brez odgovora. Le to vas prosimo, da nam tega ne štejete v slo, ampak še dalje poročate in prispevate v naš list.

POPRAVEK

Po krivdi tovariša urednika se je pripetila v 4. številki neljuba tiskovna pomota. V črtici »Razglednica«, na strani 87, 4. vrstica od zgoraj se mora glasiti: »Jas sem ga čudno pogledal. Kaj mi vendar hoče s razglednico, kic

OBVESTILO

Uredništvo »Slovenske mladinec« namerava na številne predloge tovarišev koncem šolskega leta izdati »Slovenski dijaški almanah 1940«, ki bo nedvomno redek pojav v slovenski knjižni produkciji. To se bo seveda zgodilo le, če bo uredništvo do 15. aprila 1940 imelo v rokah dovolj pesmi, proze, člankov, razprav itd. Pozivamo vse slovenske srednješolce, da nam pošljejo v ta namen svoja literarna dela. Obenem tudi opozarjamo, da bodo vsi dijaški naročniki »Slovenske mladinec« pri nakupu tega almanaha imeli 25% popust, vsi sodelavci pa ga bodo prejeli brezplačno.

Izid našega literarnega natečaja bomo objavili v 6. številki.

Mladina in literatura

Umetnost, posebej še literatura, ni imela nikoli zvestejšega občinstva od mladine. Kdo naj bi pazljiveje prisluškoval njenim razodetjem, kdo naj bi se iskreneje zatekal k njej po svēt in pomoč kakor mlade, resnici še nesebično vdane duše, ki jim konformistična filozofija vsakdanjega življenja še ni ohromila vesti ter jih oropala posluha za resnične življenjske vrednote? Mlademu človeku je resda tuja umirjena in pogostoma skeptična kritičnost zrelih let; ali zato je edinole mladina obdarjena s še nepopačenim nagonom, ki nezmotljivo loči dobro od zla, resnico od laži, in pa s svežo, še nezagrenjeno vero v človeka in njegovo poslanstvo na zemlji. Mladina dojema in sprejema literaturo bolj čustveno kakor pa razumsko; a prav zato je tudi najhvaležnejši odjemalec literature, ki je vselej bila, je in bo ostala najčistejše utelešenje večno se obnavljajoče mladosti, ki vodi človeštvo preko vseh zablod k boljšim, lepšim in človeka dostojnejšim življenjskim oblikam. Tega svojega zaveznitva z mladino se je literatura zmeraj zavedala; kadar koli ji je bila v njeni borbi za lepoto in resnico potrebna pomoč, vedno se je obračala k mladim rodovom in ti je niso nikdar pustili na cedilu, kadar koli so zaslutili — veliko prej kakor pa suhoparni in učeni zakonodajalci literature — odsvit novih zarij, ki so se napovedovale v pesniški besedi.

Lepota in resnica, to sta dva večno živa vretca, iz katerih se napaja literatura, pa tudi ves njen smisel in namen. In še tretja magična beseda je njena rojenica: svoboda. Zakaj literatura se kakor vsa umetnost poraja iz vse krvave konkretnosti človekovega pozemskega življenja ter je v poslednji stopnji zgolj svojevrsten, neskončno prefinjen izraz njegove borbe s naravo in samim seboj za zagotovitev lastnega obstanka; že samó z dejstvom pa, da odkriva literatura človeku lepoto, to se pravi: vrednost in dragocenost življenja, in pa resnico, to je: njegovo dejansko, pristno podobo — že samó s tem je umetnost pisane besede eden izmed človekovih pripomočkov v njegovih težnjah, da bi se dokončno orientiral sredi življenja in sveta, da bi odkril in izkoristil sebi v prid vse sile in zakone vesoljne narave. To ne pomeni ničesar drugega, kakor da pomaga literatura človeku v njegovem boju, da bi se osamosvojil na zemlji, da bi kar najbolj zagospodoval nad naravo, to je: da bi dosegel čedalje popolnejšo zunanjo in duhovno svobodo. Kajti sleherno resnično spoznanje nudi človeku že samo po sebi možnost novih sklepov in ukrepov ter je zategadelj istovetno z njegovim osvobajanjem izpod jarma slepih nau-

nosti, ki mu jih nalaga priroda. In nihče ni bil za to nalogo literature nikoli dovetnejši kakor ravno mladina.

Kakor umetnost sploh, tako in nemara še v znatnejši meri ima literatura dvojno vrednost: estetsko in spoznavno. Literatura bi bila namreč nujno docela brezvsebinska in brezsmiselna, če bi se omejevala zgolj na to, da bi vzbujala v človeku edino lepотно ugodje, čigar najprvotnejši prednik so le nezavedni ali podzavestni fiziološki nagoni v človeku; izkušnja pa dokazuje prav tako zgovorno kakor psihologija, da se literatura kljub vsem l'art-pour-l'artističnim poskusom nikoli ni ukvarjala izključno le z vprašanjem, »kako« naj izrazi, kar pač hoče izraziti, marveč jo je že od vsega začetka prebito resno vznemirjal tudi problem, »kaj« naj človeku pove. Naj so se njeni tvorci tega zavedali ali ne, dejstva ni mogoče zanikati, da je literatura v vseh časih opravljala povsem določene konkretné funkcije v zgodovini človeške družbe, da se je v vseh spopadih človeških skupin in idej vedno opredeljevala za to ali ono stran, da ni samó neprizadeto spremljala vseh človekovih bojev za take ali drugačne ideale, temveč je v njih vselej sodelovala prav tako strastno in tendenčno kakor borci, ki so v njih dajali svoja življenja. Tako je stala literatura vedno prav tako na strani tiranov, kakor se je borila v vrstah svobode željnih; tem in onim je krojila pravico, jih zagovarjala in bodrila, je lagala in zaslepljala množice v službi tistih, ki jim je bila resnica napoti, in neusmiljeno odkrivala dejansko podobo sveta in človeka, kadar je ustvarjala v imenu napredka. In kadar koli je bila na pravi poti, vselej je bila ravno mladina tista, ki ji je najverneje sledila ter jo podpirala in iz katere je sama črpala vedno novo moč in pogum.

V čem je prav za prav vrednost literature, v čem je pomen lepote in resnice, s katerima uči človeka živeti in mu kaže pravo pot? Besede francoskega pisatelja, da utegne umetnost učiti že samó s svojo lepoto, čudovito ponazarja misel, ki smo jo slišali o priliki vprizoritve nekega ruskega dela z našega gledališkega odra. Takrat, pravi junak tega dela, kadar mu je najtežje in kadar mu že samo življenje postane breme, ki ga je komaj še mogoče nositi, takrat vzame s knjižne police zbirko pesmi in bere. Pesem, ki jo navaja, je ena najžalostnejših, najbolj obupanih pesnikovih izpovedi: čemu življenje, čemu vsa ta muka, se vprašuje pesnik, kdo in zakaj me je iz ničesa priklical v ta pusti svet, kjer zaman iščem cilja in rešitve iz dvomov? Junakov zaključek je presenetljiv: če pomisli, pravi, da more človek ustvarjati tako čudežno lepe umetnine, kakršna je ta pesem, potem ne more verjeti, da je življenje brez smisla in prazno, potem se mu povrne vera v človeka. In resnično, sleherna pristna, iskrena umetnost, ki je avtentična podoba dejanskega življenja in človekove duše, to je: tista umetnost, ki ji lepota ni zatočišče, kamor strahopetno beži pred resničnostjo in njenimi terjatvami, ali pa mamilo, ki naj otopi ljudem njihov čut za resničnost — taka umetnost in taka literatura nosi v sebi vedno ta optimistični zametek, pomeni slavospev in afirmacijo življenja in človeka. Resnica o življenju in človeku pa, ki nam jo sporoča književnost, ta resnica nas uči, da se človeštvo kljub vsej svoji omejenosti, zlobi in izprijenosti vendarle nevzdržno razvija, da so življenjske oblike minljive in da je človeški

duh doslej izvojeval že toliko zmag, da smemo upravičeno sklepati, da je razvojna tendenca človeške družbe pozitivna in da sen o lepši in boljši prihodnosti ljudi ni utopija ter je vreden, da ga sanjamo in da se borimo za njegovo uresničenje.

Tradicija slovenske literature je taka, da se nam je vsaj v nekem pogledu ni treba sramovati. Bili smo namreč do najnovejše preteklosti zmeraj zaslužnjen in potlačen narod in ravno zato smo sanjali o lepši in boljši bodočnosti kakor le malokateri narod na svetu, zato je ostala vizija o razumnejšem in pravičnejšem človeštvu in o ureditvi sveta, kjer ne bosta več odločala nasilje in sebičnost, temveč srce in razum, skozi stoletja eden glavnih motivov naše literature. Od Trubarja, ki je bil naš prvi književnik in naš prvi emigrant, preko Linharta, Prešerna (*»Zdravljica«*!), Levstika, Aškerca in Cankarja, pa vse do naše sodobne realistične generacije, so se najzlahtnejše in najpoštenjše sile našega slovstva izčrpavale v borbi za to prihodnost, v neumrljivem snu o svobodi, o bratstvu narodov in ljudi in o končnem plemenitenju njihovih odnosov. Naša književnost, kakor je neznatna in v primeri s kulturno dediščino velikih narodov revna, je bila vendar malone v vseh dobah svojega razvoja predvsem glasnik najčistejših teženj, ki so razgibavale ljudske množice. Za ta svetli, optimistični sen, za to tradicijo borbe za svobodo in zoper predsodke, za pravico in zoper tiranijo so naši najboljši možje žrtvovali svojo osebno srečo — kdo naj bi jih cenil in jim sledil, če ne slovenska mladina?

Bedeti nad slovenskim slovstvom, mu tenkó prisluškovati, ta naloga je zlasti dandanašnji ostala skoraj izključno prihranjena slovenski mladini. Kakor je zmeraj bila, tako je tudi danes mladina najpravičnejši diagnostik, sodnik in prijatelj slovenske literature. Ločevati ljuljko od klene pšenice, luč od teme, resnico od polresnice in laži in iskrenost od hinavščine, razkrinkavati nazadnjaštvo in se učiti gledati stvarnosti pogumno in vedro v trdi obraz — to je v teh težkih in usodnih časih splošne demoralizacije našega javnega življenja naloga, ki je nihče ne bo rešil, če bi jo zgnemarila slovenska mladina.

Drago Jeran:

Pred smrtjo

Kadar žalosten sem in potr,
denem svoje misli med dlani.
Kakor bi umiral se takrat mi zdi,
kot da oznanjal bi skovir mi smrt...

Ali predno mi skovir odpoje;
malo predno bom umrl,
se bom v tihi hram zaprl
in izpel vse pesmi svoje.

Anketa naše revije

O SLOVENSKI MLADINI

G. PROFESOR DR. FERDO KOZAK, urednik »Sodobnosti«, je izročil uredništvu sledeče pismo:

Uredništvu »Slovenske mladine«.

Čas je za čuda nagel, hitrejši je od zavesti. Zato se šele pozno zaveš, da si se že odmaknil od izhodišča, da so navreli že drugi rodovi za teboj. Ko sem ob tej zavesti prvič prisluhnil okrog sebe, me je iznenadila nekam splošna sodba, da se je mladi svet izmaličil, da nima prave izobrazbe in da ne kaže prave resnobe. Poslej sem si skušal ustvariti sam svojo sodbo o tej obsojani mladini. In videl sem mnogo od čistega stremljenja užganih oči, slišal dokaj globoko iz srca zajetih izpovedi in začutil mnogo tiste radosti, ki se nateka v mlado dušo, kadar je pri delu in pri računih o življenju sama s seboj. Zaključil sem, da sedanja mladina ni nič slabša od prejšnjih rodov, samo njeno življenje je mnogo trše, mnogo bolj izpostavljeno samovolji starejših, kakor kdaj prej. V nečem pa je pred predvojnimi pokolenji. Po svojem smislu za žrtev. Tu se je zavestno odpravila po svetlih stopinjah Avgusta Jenka.

Če naj spregovorim o njej, bi predvsem rad podčrtal tisto, kar se mi zdi za mladega človeka bistveno, prvotno, izhodišče slehernega uveljavljanja in dela: *resnico in resničnost*.

Vaš rod odrašča v času, ko se včerajšnji dan nagiba v zaton. Ne lagodno in umerjeno, pač pa v pretresljivem dramatičnem krču se novina primika vsak dan večjemu razsulu. Živeti zdaj, se pravi, prebijati se skozi temo po potih, ki so oškropljena s človeško krvjo, preživati se med trupli in razbitimi dušami, boriti se s poblaznelo človeško slepoto in izrojenimi nagoni. In biti mlad sedaj, pomeni, trpeti kruto žejo po kaplji radosti, dreveneti ob mukah krvave človeške kreature in strmeti z očmi, ki ne poznajo sanj, v razdejano stvarnost in njen oholi, z ukradenim zlatom našemljeni brezup.

Kljub temu ali pa prav zato mora biti mladini neprestano pred očmi eden najbolj nevarnih pojavov našega življenja, namreč ta, da smo postali nekam neobčutljivi za resnico ali pa celo gluhi zanjo. Če vtikajo starejši rodovi glavo v pesek pred njo, če jo skrunijo z nečednostjo svoje koristi, da ne rečem poniglavih špekulacij, mora mladina, ki hoče vtisniti v čas sled svojih stopinj, povzdigniti v duši njen neomadeževani obraz. Resnico mislim, ki je vzrasla iz čiste ljubezni do vsega človeškega, iz nesebičnega spoznanja, iz radostnega sna o neki višji, obči sreči na zemlji. Kar se danes razglaša iz dneva v dan za resnico, je le dedno obremenjen bastard, strašilo, vrženo na platno dobe iz perspektive popačenih instinktov. Mladina pa ne sme služiti ničemur, kar ji hoče strpati telo in duha v okvir dnevnih konstelacij. Kajti resnica je bila in bo ostala neizbrisno znamenje človeka. Resnica je žar, ki od znotraj razsvetljuje kaos in ga ureja.

Imeti tako pravo, ustvarjalno resnico, se pravi, premagati čas in najti pot naprej.

Resnica pa, ki je sposobna dati vsebino novim oblikam življenja, se more povzdigniti do zmagovite veljavnosti le tedaj, če temelji globoko v živi resničnosti.

Ali se Vam ne zdi, da je v našem življenju že dolgo čudno tiho in mrtvo? Da se pehamo s to svojo usodo v kalni, zastrupljeni atmosferi? Da smo obtičali v močvirju laži in apatije? Posledice dolgoletne breznačelne, računarske igre z vsem, kar izpolnjuje pojem slovenstva, nam ubijajo vero, zaupanje in veselje. Glas zemlje in njenih potreb duši samopašen posestniški cinizem, ki se pod krinko valpetskega človekoljubja in nepošteno izkoriščanih gesel izmika sleherni odgovornosti. V območju kulture preseneča ravno v vrstah legitimne veljave brezbrizen molk, ki spominja na zavarovalnico za malomeščansko dostojnost in ugled. Nič čudnega, če se v takem ozračju množe vase zagledane klike, če se na mesto vrednotenja vsiljuje puhla, ponižujoča reklama in če se krha čut za čistost dela. Ivan Cankar je bil naš zadnji mož, ki je iz srca naše resničnosti obvezno in veljavno odgovarjal na vsa vprašanja svojega časa in ki je s silovitostjo svojega genija postavil v to resničnost nezrušljivo mero za narodne in moralne vrednote. Daleč izven vsakršnih klik in okvirov zlagane spodobnosti je z resnobno zavestjo svojega poslanstva bojeval svoj nezizprosní boj in prebudil vest slovenske kulturno politične celote.

Slediti glasu te vesti, se mi zdi tehtna naloga mladine. Lotiti se mora preučevanja in spoznavanja slovenske resničnosti, pronikniti do tajnih zvez med preteklostjo in današnjim dnem, doumeti svojstvenost naših razmer in značaja ter se tako neločljivo, usodno povezati s tem, kar smo bili in kar smo. Poleg tega je treba obseči obzorja sodobnega ustvarjajočega duha in utrditi v sebi osnove strokovne in moralne presoje. Le taka mladina bo, ko dozori, sposobna obnoviti prekinjeni boj za vrednote, veljavne za nas in za našo usodo, prevejati to našo zatohlo sredino, zbistriti čut za mero, odgovornost in dolžnost ter tako preroditi našega človeka v stremeljivega oblikovalca lastne zgodovine.

Ferdo Kozak

G. PROFESOR EDVARD KOCBEK, urednik »Dejanja«, nam je izročil naslednji odgovor:

Dovolite mi, da na vsa tri vprašanja odgovorim z enim samim, tretjim odgovorom.

Prvo in glavno spoznanje današnjega mladega rodu mora biti spoznanje izredne in vsestranske človeške ogroženosti. Naša mladina je na eni strani revna, lačna, živi v ozkih razmerah in v velikem pomanjkanju, na drugi strani pa je postavljena v negotov življenjski prostor in v problematično duhovno območje, kjer je mnogo psihizma in duhovnega patosa pa malo resničnega, svobodnega ustvarjanja. Najstrašnejša je nemoč slovenske narodne resničnosti. Slovensko življenje je na videz urejeno, organizirano je kakor še nikoli, obenem pa mrtvo na izvirnem, osebnem javljanju kvalitete. V našem

prostoru vlada sicer visoka, vendar nezdrava napetost duha, ne obvladuje nas niti velik pesnik, niti izreden romanopisec, niti silen mislec ali prerok, ampak brezosebno besnilo ideologij, ki si nabira zaslepljenih borcev, ozkih stražarjev in strastnih agitatorjev ravno med slovensko mladino. Telo in duh naše mladine sta vedno bolj ogrožena in zamegljena. To je spoznanje, ki bi vas moralo prebujati v slehernem trenutku ter vas v mislih, čustvih in dejanjih usmerjati vase, v svojstven, določen, osebni način življenja. Na vseh concih moramo zaklicati nazaj v svoje bistvo, to je v svojo osebno odgovornost in v svoj izviren zgodovinski položaj. Ven iz ideologij, nazaj v življenje!

V tej samorodni resničnosti, v javnem in stvarnem položaju leži največja naša življenjska moč. Če odkod, potem se bomo Slovenci prav od tu najuspešneje postavili v bran silam, ki od znotraj in od zunaj grozijo s popolnim uničenjem naših vrednot in naših življenj. Ne delajmo si utvar: grozi nam svetovna katastrofa. Toda ne pozabimo na drugo veliko spoznanje: ogroženost vsega našega bitja in žitja pomeni tudi našo veliko priliko, našo zgodovinsko preizkušnjo, ali bomo ali ne bomo. Na slovenski mladini je, da se te velike, edinstvene zgodovinske prilike zavé, in to tako, da se čim preje in čim čisteje približa našim slovenskim dejstvom, našim zgodovinskim temeljem, našim geopolitičnim danostim, naši mednarodni funkcionalnosti, — vsej naši usodi. Naloga slovenske mladine leži v tistem naporu, ki ga noben naš rod doslej še ni pokazal in ki je od njega odvisen ves razvoj slovenstva: v samopomoči, v samouveljarljanju.

Najprej in predvsem zaupajmo sami vase!

Edvard Kocbek

Drago Jeran:

Moj ded

Petdeset let je v tovarni umiral
in delal za druge kot vol.
Nikdár se smejal ni, nikdár se upiral.
Po ših tu je sklonjeno šepal domov.

Tih je in skromen, navajen trpljenja,
da skoro govórit ne upam se z njim.
Vsegâ naveličan, sit vsêga življenja,
zajetega v bol in tovarniški dim.

A včasih, ob vinu mu v žilah vzkipi...
Takrat bi vso plačo naenkrat zapil;
pozabil bi vsaj za trenutek skrbi
in kri si ogrel, ki je ni še prelil.

IN NJEGOVA VELIKA PESEM

Moj stari, dobri prijatelj Miloš Bele se me je začel ogibati. Včasih — to se pravi, vse do takrat, me je obiskal skoro sleherni dan. Razgovarjala sva se cele ure, se prerekala in študirala. Ugibala sva o sebi in o svetu, postavljala vsak svoje trditve, si nasprotovala in bila kljub vsemu temu najprisrčnejša prijateljca. Spoznala sva se na dokaj čuden način, v buffetu, v družbi znancev. Izkazal se je kot vnet govornik in pa zagovornik svojih idej. Tistikrat je postavil par zanimivih trditev v zvezi z vprašanjem razmerja med velikimi ljudmi in njihovimi bližnjimi, ki je po izidu Bartolovega Al-Arafa dokaj pretresalo naše vrste. Z živim ognjem navdušenja je prikazal ves položaj in nas uvajal z mnogimi primeri v svojo miselno zgradbo. Po tem sva postala zelo dobra prijateljca, ki sicer nista do kraja odkritosrčna drug do drugega, pa ju ravno to zagonetno in še skrito veže in poživlja prijateljstvo v njiju. Res sva drug drugemu zelo mnogo zamolčala. On — na primer — o sebi sploh ni hotel govoriti in se je vsem takim pogovorom izmikal. Nasprotno — pa je on vame neprestano, dasi diskretno bezal. Tipal mi je po duši z vajeno kretnjo dobrega, dasi malo preveč osebno prizadetega in razbolelega psihologa. Iskal je temna in grozna mesta moje mladosti s čudno strastjo, ki mi še sedaj ni popolnoma jasna.

Bil je sin povojnega, iz majhnih razmer vraslega industrialca, ki pa je kaj kmalu uničil sebe in svoj zelo trhlo osnovani obrat. Leta poloma so zajela Miloša v tistih letih, ko drugi otroci živijo od samega sonca, pesmi, rož in veselih porednosti. Čez njegovo mladost je legla senca, senca te sence pa je segla čez vse njegovo življenje.

To je podoba Miloša Beleta, kot sem si jo mogel ustvariti sam ob skopih življenjskih podatkih in ob utrinkih najinih pogovorov.

Ta prijatelj (če hočete: znanec) se me je torej izogibal in ni prišel več k meni. Ko sem ga obiskal na njegovem domu, se je tudi potajil. Potem ga nisem več lovil po Ljubljani. Vendar mi je bilo neprijetno in skoro hudo po njem. Tem bolj sem bil torej vesel njegovega obiska.

To je bilo poleti.

Po večerji sem bil sam doma. Nebo je bilo še vse prepojeno s čudežno lepimi zarjami, nekaj zamolke svetlobe je prihajalo v sobo. Cesta je šumela in vroč veter je majal bele zavese v moji sobi. Prižgal sem luč in še bolj odmaknil zastore; — občutek nemira se je zakopal vame, da sem se razgret vrgel na posteljo in se skušal vdati sanjam. Za delo sem bil popolnoma nezmožen in bi kvečjemu lahko poslušal žalostne zgodbe, ali pa si jih sam razpredal v duši. Kot trn se je nekaj trpkega zarilo vame. To občutje bi rad prekinil, pa nisem mogel. Cesta, polna ljudi, me je s svojim šumom še bolj zazibala v trudno razpoloženje. Končno sem se vendarle rešil. Nekdo je zvonil. Dvignil sem se in hitel odpirat. V moje največje začudenje je stal ob vratih Miloš Bele v elegantni beli obleki, z mehkim slamnikom v roki.

»Ti si?« sem ga pozdravil.

>Dober večer. Oprosti mi, da prihajam ob tako neprikladnem času k tebi. To res ni ura obiskov«, je obstal ob vratih, kot bi ne vedel, ali naj vstopi ali ne. Potegnil sem ga v predsobo.

>Ampak, človek, ne delaj komedij. — Čuden si — res! Najprvo se me izogibaš kolikor moreš, čeprav čisto zagotovo veš, da te iščem po vsej Ljubljani. Potem prideš k meni in uganjaš neumnosti, kot prvi dan najinega znanstva, ko je bilo to še opravičljivo.<

Ko sem mu omenil, da sem ga iskal, on pa, da se je vedno potajil, je pogledal v tla — zdi se mi, da mu je bilo nekoliko neprijetno ob vseh mojih očitkih. Toda, to je trajalo le malo časa. Skušal se je nekako izmuzniti.

>Toda, prosim...<

>Pusti to, ne zdi se mi sedaj tako važno,< sem ga zavrnil. Potem sem ga povabil naprej.

>Prosim!<

Vrgel je beli klobuk na obešalnik in stopila sva v sobo. Posadil sem ga na zofo in sedel poleg njega. Zunaj se je popolnoma zmračilo, ko so zamrle zadnje zarje, luči so pobliskavale s ceste in od daleč sva čula godbo.

>Poslavljam se, zato sem prišel k tebi.<

Sedaj nisem bil samo začuden, ampak tudi zelo radoveden.

>Poslavljaš se?<...

>Odpotujem čez poletje — poprej pa bi rad uredil s teboj neke važne stvari.<

>Kam pa vendar potuješ?<

>V Italijo, ali morda samo v kako letovišče ob tržaškem zalivu ali na istrski obali. Upam pa, da bom šel po vsej Italiji. Tega še sam ne vem dobro!<

>V Italijo — čudovito! Tisto, kar znava iz knjig na pamet, boš videl. Florenca, Rim, Milan s katedralo. V samostanih boš srečal Fra Angelica. Pod žarečim nebom boš šele prav razumel Michelangela in njegovo ogromnost. — Potem pa tista dekleta. V kaki vlažni, ozki ulici se ti bo zablestelo dvoje vročih oči nasproti, potem profil telesa z napetimi prsmi. Jug. — Ko se boš izvil tistim ulicam, se ti bo vrtelo v glavi od samih oči in smehljajev. Kopal se boš v morju in boš postal močen od sonca in slane vode. Čudovito. Iskreno sem ti nevoščljiv, dragi moj!<

Miloša pa moj lepi opis ni preveč ganil. Ostal je zamišljen in resen. Tedaj pa sem se jaz nečesa spomnil.

>Ali te smem vprašati, s kom potuješ in kako?<

Pomislil je za trenotek in, ne vedoč kaj bi dejal, pogledal v tla. Prehitel sem ga:

>Oprosti — mislil sem, prijatelji smo bili nekoč. Indiskreten pa nočem biti.<

Zamahnil je z roko. Ta čas je stvar premislil.

>Z neko znano gospo potujem.<

>A tako...<

Zinil bi bil nečedno opazko, toda njegov obraz je bil smrtno resen. Moral sem ga spoštovati. Povrh je bil tudi starejši od mene.

Miloš je razburjeno vstal in jel hoditi po sobi gori in dol.

»Najino znanstvo je bilo sploh tako čudna zadeva, da se mora razčistiti in nekako urediti. Tako ne bo šlo naprej. Ali bova prijatelja ali pa — — no, potem vsa stvar nima pravega smisla.«

»Tudi jaz mislim, da morava biti prijatelja. Mislim pa tudi, da sva to že bila in, da so se pošteni odnosi med nama skrhalo šele pred kratkim,« sem mu oponesel.

»Nikoli nisva bila prava prijatelja. Med prijatelji je nujna poštenost in odkritost. Midva pa drug drugemu ves čas laževa. Razumeš? Laževa!«

Miloš se je postavil pred mene in me srepo gledal, kot bi me hotel prisiliti, da priznam vse njegove trditve.

»Kaj na primer vem jaz o tebi, in kaj veš ti o meni? Nič! In tisti najini pogovori — — Če sva se menila o svetu, je včasih beseda le nanesla na naju. Toda to ni bila ona edino prava, vseh ozirov prosta beseda, ki bi morala biti med ljudmi in posebno med prijatelji. Kratkotako — laž je bila.« Bil je razburjen in je koračil po sobi gori in doli. Če sem ga le pogledal v obraz, ki mu je trzal v nervozi in vročici, sem vedel, da je prišel k meni zato, da mi nekaj zaupa in da izkriči nekaj iz svoje duše. Kar sem pričakoval, se je zgodilo. Vprašal me je, če imam časa in, da bi mi rad zaupal nekaj iz svojega življenja. Sicer pa, da ne bo trajalo bog ve kako dolgo.

»Zelo me veseli. Imam itak časa na pretek.«

Miloš je zopet sedel na zofo, jaz pa sem odšel v sosednjo sobo, da pripravim nekaj pijače. Poletna noč je z vso svojo težo ležala nad mestom in nad pokrajino. Vrtovi vil so bili v fantastičnih vijoličastih sencah. V njih so sedeli zaljubljeni, pesniki in ptiči. Malo mizico sem pomaknil bliže k zofi in postavil na njo kozarca. Miloš je pričel pripovedovati. Ukrotil in obrzdal je svoje razburjenje in beseda mu je postala jasna in trdna.

»Moj oče je zrasel po vojni iz majhnih obupno majhnih razmer v tovarnarja,« je začel, »kot jih je bilo in jih je še dokaj po naših krajih. Pobrali so se iz vojne in že so sedeli, ne da bi sami vedeli kako, na konju. Sredi nekega naselja, ali recimo v bližini mesta je čez noč zrasla majhna ali morda tudi nekoliko večja tovarna in pričela z obratom. Ljudje so se prvi hip začudili, ker niso vedeli od kod in kako, čez teden dni pa so se je navadili, kot bi stala na onem mestu že stoletja. Toda življenje, ki vzraste čez noč in nima pravih tal pod seboj, ne more biti trdno in stalno. Pride, kot na primer pride vihar in nevihta ponoči. Zjutraj sije sonce in mi se samo spominjamo, da so se krivila drevesa v hudem vetru. Vidiš, tako je bilo z mojim očetom. Po vojni si je ustvaril precejšnje denarje, toda vse njegovo poznejše življenje je bilo prepojeno s krčevitim, skoro bolnim strahom za ta denar, o katerem je vedel, da ni, da ne more biti stalen. Večno zaskrbljen je stražil nad vsakim utripom svojega podjetja. V njem je moral biti strašen občutek ali slutnja. Kaj naj bi ga sicer v toliki meri tiralo v to delo?«

Miloš je nekoliko preстал s svojim pripovedovanjem, se odžejal in našel cigareto.

»Ali si lahko predstavljaš po tem, kar sem ti tukaj povedal, položaj zgodaj dozorelega otroka, ki s široko odprtimi očmi sledi vsakemu migljaju življenja. Mislim, da si zelo težko predstavljaš. Nikoli nobenega mirnega, jasnega trenutka, vse je bilo le prežanje, ki je viselo v zraku. Zanimivo pri tem je, da smo vsi natanko občutili prihajajoči polom in, da je bilo vse naše življenje samo pričakovanje tega. Vsi, razen očeta, smo mi-

slili, da je nujno, da pride, on pa je trmasto, bolno veroval, da se bo vse uravnalo in uredilo. Računal je, obračal številke in sklepal, življenje pa se je drugače obrnilo. Cele noči je delal ob svoji pisalni mizi, v spalnici, kjer je stala tudi moja postelja. Končno je prišla zadnja noč. Močna, sčemeča luč me je prebudila ravno takrat, ko je oče zaprl debele knjige in vstal. Njegov obraz je izražal grozo, kot je še nisem videl do tedaj in ne pozneje. Pristopil je k postelji moje matere in prižgal luč na njeni nočni omarici. Ko se je mati počasi predramila, je bruhtil v krčevit, skoro žival-ski jok. Ona je počasi razumevala.

„Kaj sedaj?“ je vprašala.

Oče pa se je z vsem telesom vrgel na posteljo, hlipal je in s stisnjenim, cvilečim glasom kričal:

„Konec, konec, sedaj je vsega konec!“

Mati je še enkrat vprašala: „Kaj sedaj?“

Samo s pogledom jo je prosil, naj ne vprašuje več.

Tedaj je prišlo najbolj čudno.

Mati je stopila preko vse sobe k moji postelji, me dvignila iz nje in me obsula s poljubi.

Glas se ji je nekoliko tresel, ko je rekla: „Ta bo ostal ta bo ostal in bo velik — ta moj otrok.“

Nato me je položila nazaj v posteljo in ugasila luč. V meni ni bilo nič več groze prejšnjega občutja, ena sama, brezprimerno velika svečanost je bila v meni. To je bil sploh najsvečanejši trenotek mojega življenja.

Zadeva je šla po tem večeru strmo navzdol. Ko se je razbilo očetovo podjetje, je le-ta nastopil svojo nadaljnjo življenjsko pot kot trgovski potnik. Na videz se je vse upokojilo in umirilo. Ta mir pa je bil le mir pred nevihto. Za očetovim smehljajem poslovnega človeka je režala grozna zavest najhujšega življenjskega razočaranja. Zgoditi se je morala nesreča. In res je prišla. Nekoč so prinesli očeta pobitega domov in so rekli, da se je ponesrečil na eni svojih poslovnih avtomobilskih voženj. Jaz pa sem kljub svoji otroški, nedolžni pameti natanko vedel, da je storil samomor. Umaknil se je iz življenja, ker ga je goljufalo. Žalovali smo le malo časa.

Mene je napolnil dogodek s silno vero in s trdnim namenom. Mogočen sklep je dozorel v meni. Vedel sem, da mi je določeno, da izvršim nekaj velikega, nekaj takega, kar svet še ni videl, in izpolnim nalogo rodbine ter jo poveličam. Moj oče je pobegnil iz življenja, ker se je bal boja z njim, jaz pa se mu bom zoperstavil in zrasel visoko čezenj. Zrasel bom čezenj in z visokega razgledišča bom zrl na življenje, kateremu bom šele potem dal edino pravo ceno in ga obrnil, da bo teklo po mojih smernicah. Besede moje matere, ki me je posvetila v ta visoki namen, so mi neprestano trepetale pred očmi. Velik bom! Nenadoma bom zrasel v čudovite višine in moje ime bodo govorili ljudje mnogih stoletij. V svoji otroški pameti sicer nisem natanko določil posla, ki ga bom izvršil, da si pridobim tako blesteče ime, toda dovolj mi je bil tistikrat trden in nepremakljiv namen. Ta namen je izpolnjeval sleherni delec mojega bitja, vsako mojo minuto. Jasno je, da sem imel kot tak svoje prav posebno stališče do bližnjih, predvsem do tovarišev, s katerimi sem se le težko znašel v igri in v življenju, ki smo ga skupaj živeli. Moja ponosna, čudna zavest me je njim odtujevala in me dvigala visoko nad njih, ki so se mi zdeli v svojih hlačarijah neverjetno smešni, ko sem jaz tuhtal, kako bi si pridobil

stoletno, večno slavo. Počasi sem doraščal in moje misli so dobile konkretnije oblike. Zavedel sem se kar naenkrat, da sem pesnik.«

Ko je Miloš videl, da sem se začudil njegovim zadnjim besedam, se je nasmehnil in prenehal s pripovedovanjem. Stopil je k oknu in pogledal po pokrajini, ki se nama je odpirala. V žarki poletni mesečini sva natančno razločila Krim in Zalostno goro, na drugi strani pa so se zobčali skrivnostni Polhograjski Dolomiti v sinjikasto, trepetajočo nebo. Po njem so se prevračali drobenki beli oblaki, kot vile in škratje. Nekje je vriskal vlak, ki je odhajal v Trst.

»Da, pesnik! Najprvo je bila to moja tajna, ki sem jo čuval na vse načine in ni torej nič čudno, da kot moj dobri prijatelj nisi o tem nič vedel. Čakal sem in si mislil: tem bolj boš presenetil ljudi, ko boš zrel in močen stopil med nje. Sicer pa sem smatral svoje delo le za nekakšno pripravo in uvod v veliko, življenjsko pesnitev, kakor je ne pozna svetovna literatura. V pesnitvi naj bi povečeval vse ljudi, ki so v trpljenju in z močnim hrepenenjem prerasli sami sebe in jih predstavil zadoščene v onostranstvu, v svetlobi.

Tisti čas, ko sem zapisal svoje prve pesmi, sem se tudi prvič zaljubil. Ona je bila dobro, preprosto bitje, z neverjetno finim čutom za dojetanje. Vračala mi je ljubezen v tolikšni meri, kot morejo to le iskreni in nepokvarjeni ljudje. Vodila sva dolge pogovore o najrazličnejših stvareh in med nama ni bilo neprijetnega trenutka. Vodil sem njeno dušo po vseh rovih življenja, ki sem jih do tedaj odkril. (Mislil sem, da sem jih že zelo veliko.) Povsod mi je sledila z brezprimernim zaupanjem, trdno verujoč vame in v moje znanje. Vse morebitne zapreke je premagala z ljubeznijo. Tudi jaz sem našel pravo razmerje do njene ljubezni, ki je bila — to sedaj natanko vem — mnogo lepša in večja od moje. To dobro stanje pa je trajalo vse dotlej, da sem ji pokazal svoje pesmi. Ko jih je prebrala, se je najprvo izvijala z raznimi izgovori in tako naprej. Šele, ko sem odločno zahteval od nje, da se izjavi, je rekla, da se ji zde prazne in nesmiselne. Zame je bilo to grozno. Najina ljubezenska vez se je pretrgala, čeprav sva v tem oba močno trpela. Jaz sem njeno trditev sicer pozneje odpravil kot neresno, vendar je v meni tičala prva kal nezaupanja v samega sebe. In tako se je zgodilo, da sem svoje pesmi strogo zaupno pokazal nekaterim kritikom, ki so jih v moje največje zaprepaščenje odpravili prav tako kot moje dekline. Preživljal sem težke trenutke. Edina vera mi je bila še moja mati, ki je morala razumeti moje delo. Tisti čas sva se midva spoznala. Govorili smo v oni družbi o razmerju med velikimi ljudmi in njihovimi bližnjimi. Postavil sem tedaj trditev, da nimajo močje, stoječi na Al-Arafu nobene duhovne zveze z najbližnjimi, razen z materjo, ki v svoji brezmejni in vse tvegajoči ljubezni skuša doseči visoke zidove, na katerih stoji njen otrok. To je bila moja zadnja bilka. Nekoč sem res pokazal materi pesmi in ji razložil svoj veliki načrt. Ona pa je obračunala tako na kratko, da to še sedaj komaj pomnim. Dejala je, da ne razume, zakaj, po čemu vse to in da so povrh vsega pesmi tudi slabe in brez soka. V meni se je vse razbilo. Nekakšen konec je bil to. Sedaj sem se namenil, da se prepustim življenju, kamor me bo zaneslo.«

Miloš Bele je menda končal svojo pripoved. Ves uničen od njegove žalostne zgodbe mu nisem vedel kaj odgovoriti. Ponudil sem mu še pijače. Zamahnil je z roko in vstal.

»Oprosti, da sem te mučil s svojo pripovedjo. Toda nekam moram iztresti to svojo bolečino, preden grem.«

Zahvalil sem se mu za zaupanje in ga prosil, naj me takoj po povratku obišče. Obljubil je, se poslovil in odšel.

Poleti sem srečal Miloša Beleta zopet na Bledu v kavarni. Govorila sva, kot pač govore dobri znanci. Povedal mi je mnogo zanimivosti iz Italije in mi šepnil, ko sva se ločila: »V veliko pesnitev pa znova verjamem. Veruj tudi ti!«

Sedaj sem izvedel iz Zagreba, da je Miloš umrl za pljučnico. Uslužben je bil tam kot trgovski pomočnik pri neki tvrdki. — Sedaj mnogo mislim nanj. Kaj je bil? Kaj je bilo njegovo življenje? Ali je bil morda samo ena mnogih senc, ki jih je poln naš čas? In njegovo življenje: vrsta zmot in bedastih naključij? — Odgovora ne najdem ne na eno in ne na drugo vprašanje. Življenje šumi s svojo mnogoličnostjo mimo moje mlade duše, ki komaj ujame vse vtise ...

Drago Jeran:

Večerna meditacija

*Nocoj sem čisto, čisto sam ...
zatopljen vase in v vse nas
premišljam ta usodni čas.*

*»Kako je z vami, bratje, kaj je v vas?
Je kaj drugačen vaš obraz,
in kri, še vre vam kri po žilah?
Morda že jutri bo zarjul vihar,
morda bo jutri usekalo med nas,
zato vprašujem, bratje, kaj je v vas?«*

Vprašanja

NAŠE SREDNJE ŠOLE

Socialni izbor

Le redko, ali pa sploh nikoli ne slišimo besedo o družabnem izboru v naši srednji šoli. Zdi se nam, da je prav jasnost o tem dejstvu nujno potrebna, če želimo poiskati resnične vzroke tako razvpite — krize naše srednje šole.

Ugotovljeno je, in tega nihče več ne taji, da socialni položaj srednješolca oziroma njegovih staršev vpliva na šolski uspeh. V višjih razredih so učenci s prav dobrim in odličnim uspehom večinoma iz socialno višje stoečih družin. Učenec, ki izvira iz kmetijskih in delavskih slojev živi v čisto drugačnih razmerah, vendar velja zanj, brž ko prestopi prag srednje šole, isto merilo pri ocenjevanju. Navzlic temu, da je vsak učenec socialno pojav zase, se mora podvreči istemu okostenelemu in mehničnemu postopku, kot učenec iz meščanske družine. Ta postopek pa je nepravičen, ker sploh ne upošteva resničnosti, v kateri učenec živi.

Formalno je pot do izobrazbe prosta vsakomur. Toda drugo je črka in drugo trda stvarnost: veliki večini slovenskih otrok ni mogoče vstopiti v srednjo šolo.

Po uradnih podatkih je v naših srednjih šolah od vseh učencev le ena četrtnina kmetijskih in delavskih otrok.* In vendar je več kot tri četrtine vsega prebivalstva v Sloveniji kmetov in delavcev (po podatkih iz l. 1931.), število njihovih otrok v ljudski šoli pa znaša devet desetlin. Otrok iz slovenskega delovnega ljudstva sme torej le sanjati o izobrazbi.

Vlogo izobraženca vidi progresivna slovenska mladina v tem, da je izobraženec s svojim znanjem ljudstvu pomočnik in svetovalec, ne pa priganjač in oderuh. Slovensko ljudstvo s svojim delom vzdržuje slovensko šolstvo, njemu pripada prav tako pravica do izobrazbe. Ogromne so še potrebe slovenskega ljudstva (pomislimo le na strahotno zaostalost podeželja, ki so nam jo razkrile ankete). Stotin in tisočev izobražencev bo še treba, izobražencev, ki bodo zavezniki slovenskega ljudstva in ki bodo z njim uredili pravičen slovenski dom.

Kdor hoče torej reševati »krizo« naših srednjih šol, kdor hoče v resnici izpolnjevati njen namen, ta mora stremiti za tem, da bo slovenska srednja šola dostopna vsakemu sposobnemu slovenskemu otroku, ne pa samo socialnim privilegirancem. In če bo ta smoter dosežen, in če bo srednješolska vzgoja pravilno usmerjena, se ni bati, da bi s srednje šole odhajale generacije ljudstvu tujih-po poli izobražencev.

Slovenska progresivna mladina smatra, da je vse slovensko šolstvo in vse slovenske kulturne ustanove namenjene kulturnemu dvigu slovenskega ljudstva, zato morajo dostop v nje imeti vsi nadarjeni slovenski sinovi. Kdor gre mimo te zahteve, bo pri reševanju »krize« srednje šole mlatil prazno slamo! Zakaj srednje šole, ki služijo samo množični produkciji pisarniških figur in egoistov, slovensko ljudstvo ne potrebuje. Taki izobraženci so le »mrtva veja na narodnem drevesu«.

* Socialna struktura ljudske šole na Slovenskem, je bila po uradnih podatkih za l. 1936./37. sledeča: delavci 27%, kmetje 62%, drž. in zas. nameščenci 4%, obrtniki in industrijci 5%, trgovci 1%, ostanek (3%) odpade na svobodne poklice in ostale. — V gimnazijah je bil položaj sledeč: delavci 12%, kmetje 13%, drž. in zas. nameščenci 51%, obrtniki in industrijci 9%, trgovci 7%, svobodni poklici in ostali 8%.

Brez naočnikov živeti je grenko, prijatelj, toda pošteno je.

Ivan Cankar

Jezno je planil glas zvona iz lin visokega zvonika, zaihtel v megleni zimski večer in oznanil faranom, da se je zopet nek gladen smrtnik preselil iz te bede življenja v lepše onostranstvo.

Na pragu sosedne hiše, ki se je vsa stara in okrušena stiskala med svojimi sosedami, je postala deklica, od joka rdeče oči so se ozrle po ulici, po kateri se je med kupi snega majal bel mrtvaški voz. Že napol pijan hlapec, ki je sedel na kozlu in se gugal, kakor se je majal voz, je gonil nadložnega vranca ter se malomarno oziral po otrocih, ki so popustili svoje sanke in z odprtimi usti strmeli v to znamenje smrti.

Deklica je zajokala naglas in odhitela po trhljih stopnicah v smradljivo podstrešje. Ko je odprla vrata, so se zazrle vanjo mrtve oči njenega brata, izza napol zaprtih vek. Poleg postelje je klečala mati, ki so ji skrbi že zgodaj pobelile lase. Zavijala si je glavo v odejo ob sinovem zglavju in se stresala v tihem ihtenju, ki je zdaj zdaj prešlo v jokajoči vzdih. Ob njenem prihodu se niti ozrla ni. Dekle je ostalo med vrati in v pritajenem joku strmelo v bledo izsušeno bratovo obličje. Nekje spodaj so se začuli koraki prihajajočih, trdo in neusmiljeno, da so stare stopnice škripale in zazijale pod njihovo težo. Nemirno se je ozrla v dogorevajoči plamenček, ki je trpoel med razlitim voskom na mizi poleg postelje, planila je k mrtvecu, se vrgla čezenj in mu poljubljala obraz in sklenjene roke.

V sobo je stopil kaplan, šel k mrliču, ne meneč se za jokajoči in izmrmral molitve ter zopet odšel, da je dal prostora dvema pogrebema, ki sta skoraj treščila v izbo podolgovat zaboj iz neobtesanih desk. Eden je stopil k postelji, pograbil je mrliča izmed njiju, ki sta prestrašeni vzkriknili in planili kvišku, začudeno strmeč v pogrebca, in ga vrgel v zaboj. »Peter!« so se bolestno razprle deklíčine usinice. »Peter!« Pogrebec pa ga je z okovanim škornjem potlačil v zaboj in brenil vanj onemoglo roko, ki je visela preko njegovega roba. V pokrov, ki ga je poveznil čezenj je zabijal žeblje, da je odmevalo po prostorih. Ženski sta planili v krčevit jok in se opotekali za pogrebema, ki sta nosila zaboj. Na cesti sta ga z grdo kletvijo potisnila v voz in zasedla vsak svoje mesto. Spredej se je zagugala kaplanova kočija, za njo pa je zaškripal mrtvaški voz, za katerim sta ihteli, druga na drugo se opirajoč, mati in hči, in bredli brozgo, ki se je razlivala po ulici. Voznik se je jezno ozrl nanju, rekel pa ni nič in tudi pognal ni. Le klobuk si je popravil, da bi ga ne gledali ljudje, ki so se ozirali na ta čudni spreved, na majajoči se postavi, ki sta utrujeni od joka in z brozgo oškropljeni blodili za vozom, in se nasmehovali.

Že so se primajali tja od proge, ko je mati vprašajoče dvignila glavo: Ali ni zvonil? Hči jo je le pogledala in znova zaihtela. — Zvonil, zvonil, pa kako zvonil za drhal beraško, ki krajcarja ne da od sebe; s kletvico na ustnicah, z jezo v sreč. Zvonil, ker ga je prosila, na kolenih s sklenjenimi okami, prosila, topeča se v solzah, pa kako zvonil! Tako, da je zvon zajel pod njegovo jezo in zakričal iz lin ter je jokal, šele ko je utihnil, za potepuhom beraškim.

»Kaj se že niste nacmerile babe?« je jezno zarežal pogrebec čez voz in pognal, da sta voza naglo izginila v megli in mraku, s truplom njega, ki ga je smrt iztrgala bedi iz rok. Ženski sta zajokali in tekli za vozom, ki je

škripal ter šumel v snegu tam nekje spredaj, zavil v mrak. Pa je mati padla zasopljena v umazane luže, v topēci se sneg. Pred njima je utihnilo, tih mrak ju je obdajal in v njem je tonila cesta in polja, ki so dihala smrt.

Zadnjič sem bil na Rožniku. Zgodnji mrak je že lezel izmed drevja, spodaj pod mano pa je ležal košček domovine, živel in umiral pod rožnato meglo, ki se je prelivala od barjanskih travnikov, mimo Golovca, tja proti Savi in valovila okrog zvonikov. Nenadoma pa je iz te doline smeha in solza jeknilo, jezno zaihtelo v meglo in utihnilo tam med Gradom in Goloveem. Farni zvon se je poslovil od berača.

Petrov pogreb mi je vstal v spominu, zmolil bi rad za njim oče naš, pa sem klel.

Poznala sva se. Kadar koli sva stopila iz sosednjih si hiš, sva se nasmehnila in bilo nama je dobro. Govorila pa nisva. Vsak je nosil svoj zaklad v srcu in ga čuval in ljubosumno skrival. To je bilo najino življenje, ki sva ga doumela in spoznala, in to spoznanje hranila, da bi naju ne zasmehovali. In kadar koli sva se srečala, sva vedela drug za drugega, kaj skrivava v prsih in sva se nasmehnila. Ti si sedaj nesel svoj zaklad pod zemljo. Tam ga boš laže skrila. Jaz pa sem ostal sam s svojim zakladom. Še niti za tvojim pogrebom nisem šel, plazil sam se ob hišah, ker me je bilo sram. Počivaj, kamor koli so te zagrebli, velik greh sem storil nad teboj, ki mi teži dušo in še bolj greni srce. Odpusti mi!

Pomladnik:

Koračnica

*Prišel sem sebe med zgubljene —
in vsi gremo
na temno dno,
kjer noč je, luči pa nobene.*

*Miljon nas je, se ne poznamo,
a vsi molče
takoј roke
drug drugemu premrle damo.*

*Krog nas je noč in mrzla pota,
a kaj bi to
nam vsem bilo,
ki nam krog srca je toplota?*

*Korakamo — skoz grom hitimo,
pa naj nam mraz
razjeda obraz —
zgublenci mi se mu smejimo!*

O da bi našel svojo podobo!

P. Bezenšek

Kakor mornar brez kompasa sem; vetrovi me gonijo sem in tja, morskim tokovom sem predan. Ponoči mi zvezde ne svetijo; oblaki jih zakrivajo. Ne vem, kaj naj delam, kam naj se obrnem. Če veslam proti soncu, se mi zdi, da je njegov žar le fata morgana, da sonca ni.

Včasih bi rad videl svojo podobo. Radoveden pogledam v zrcalo, a v njem vidim vprašujoč pogled. Jaz vprašujem ogledalo, ono vprašuje mene.

Tudi na potovanju se mi tako godi. Oni dan sem šel po cesti, dolgi in beli. Prišel sem do razpotja. Tam je stal mož, pameten na pogled. Imel je celó belo brado. Gotovo je bil pameten. Pravijo, da so vsi možje z belimi bradami pametni. Pa sem ga vprašal: »Hej, mož z belo brado, kam pridem, če zavijem na desno, in kam, če se obrnem na levo? Kam me pripelje srednja pot?« Mož z belo brado si je uprl kazalec v čelo, me začudeno pogledal od nog do glave, potem pa dejal: »Saj res, kam neki peljejo te poti! Glej, star sem, belo brado imam, veliko razpotij sem videl. Ampak, mladenič, nikoli do tega trenutka se še nisem vprašal, kam pridem po tej poti, kam po oni. Tudi drugi me tega niso spraševali. Kako pa prideš ti na taka vprašanja? Ali veš ti meni povedati, kod naj grem, da bom prav prišel?«

Zalosten sem ga pogledal, potem pa kar na slepo pokazal eno pot — ljudje božji, saj je vseeno, kam sem ga napotil —. Starcu so se zasvetile oči, vesel je prikimal in hitel zatrdjevati: »Res, res, tudi jaz sem že mislil na to pot!« In je odšel.

Jaz pa sem stal na razpotju in gledal za starcem. Lažji mu je bil korak, vem, kakor prej. Prej ga sicer nisem videl, ampak vem, da je hodil zdaj bolj lahkotno. Moje noge pa so bile težje, okorne so postale in toge. Tako se mi godi.

Pa se včasih vprašam: »Človek, nekam vendar moraš priti. Večno ne moreš tavati kar tako po svetu. Kam se boš obrnil?«

In vprašujem može z belimi bradami, in vprašujem žene z bistrimi pogledi in za soncem gledam in zvezdami, prave poti mi nihče ne pokaže.

Pa spet pogledam v ogledalo. Vame zrejo vprašujoče oči. O da bi našel svojo podobo!

Mihael Karnik: *Jože Breje (javoršek)*

Nočni obešenci

*Med srakoperji, krokarji in vrani
ljudje skoz noč razbičani visijo,
vsi srhki, suhi, trdi in zravnani
v temo brezdanjo zdaj molče strmijo.*

Odpada jim meso in kri curlja,
prav zadnja topla kri, ki iz telesa
neznana moč jo v mastno prst sesa.
Nad mrtveci razpeta so nebesa.

Šumijo veje, veter v njih čeblja,
nekje za hribi prvi svit se drami,
poskrivajo se ščurki v hladni jami,
iz mrtvecev prečrna kri kaplja.

Pradivja teža vleče k tlom telesa,
kot stara koža cape z njih vise,
ob vsakem pišu vetra zaječe
in vranom svoja kažejo čudesa.

Še enkrat ptič bo vanje kljun pomočil,
nato pa skozi vej bo goste mreže
dan z bledim soncem za goró napočil,
napravil mrtve spet sodobne, sveže.

Obisk

Razjedla čudna žalost je oči,
napéla kožo je trdó na kost,
kot bi hijena bil, — kot mračni gost,
tak mi prišel je na obisk te dni.

Študent-mračnjak iz davnih dni,
s klobukom črnim, ozkim. Izpod vek
mu je iskal pogled vse prek in prek,
študent mračnjak je, z dolgimi lasmi.

Napeta koža je ko mladi trn,
iz srednjega je veka pricapljal,
ubog, brez cvenka, tih, neznan, sanjav —
kot bi okleščen in ožgan bil gm.

Iz prsi, ustnic — lakota mu gleda,
zažgal mu prste, milo bled obraz
je v izbi na podstrešju skriti mraz,
v njegovem srcu tli usodna beda.

RAZGLEDI

MLADEGA RODU

Neštetokrat (in gotovo ne brez upravičenosti!) je bila poudarjena trditve, da je mladina ona plast v narodu, ki je za vse zdrave in bolne pojave v narodnem življenju najbolj občutljiva in jih vedno neizprosno presoja. In če je neki sodobni pisatelj znova zapisal staro misel, da umetnik ocenjuje svojo dobo, bi zlahka še pristavil, da je mladina vedno ona, ki je od nekdanj najverneje analizirala svoj čas. Kajti za to, da ugotoviš, koliko je v nekem času pozitivnega oziroma gnilega, sta predvsem potrebna nepokvarjena poštenost in resnični idealizem, pripravljenost na žrtve, ki jih prinaša boj za v bolečinah lastnega sreča spoznano resnico. In s tema dvema lastnostima je tudi slovenska mladina vsekar, čeprav tu in tam v zelo tenki plasti, razpolagala v polni meri.

Predstavniki starejšega rodu, ki v svojih mlajših ne vidijo tekmecev, ampak naslednike v delu za ono, kar je Levstik v svojem krepkem laščanskem jeziku označil za »našo narodno reč«, priznavajo, da tudi današnji slovenski mladi rod v ničemer ne zaostaja za svojimi predhodniki, ampak je zavest svoje odgovornosti še poglobil. V strupenem ozračju našega časa si ta rod kali svoje moči, da bo mogel možato stopati po poti, ki so mu jo začrtali najumnejši slovenski sinovi.

»Slovenska mladina«, ki se brez bahavosti in mladostne nadutosti smatra za najzvestejšo glasnico teženj in dela tega mladega slovenskega rodu, bo na svojih straneh in še posebno v svojih razgledih tudi v bodoče v okviru možnosti skrbno zasledovala in tolmačila vsa pomembna gibanja v slovenskem narodnem življenju, vedoč, da sodobni generaciji ni le potrebno globoko poznavanje naše preteklosti, ampak tudi jasnost o vseh tokovih in pojavih, ki razgibavajo in usmerjajo slovenski narod. Od tenkočutnih stvaritev slovenskega umetnika pa do trdega vsakdanjega boja našega delavca in kmeta ne sme mladina prezreti ničesar, kar ji pomaga oblikovati pravičen pogled na slovensko resničnost. Brez ozkosrčnega totalitarnega dogmatizma, priznavajoč za edini aksiom in dogmo nujno potrebo, da na Slovenskem končno že zraste rod, ki bo gradil iz samozavesti in lastne moči, mora »Slovenska mladina« presoјati svoj čas.

List, ki ga piše mladina po svojih spoznanjih, je zadostno jamstvo, da bomo znali vedno ubrati ono pot, po kateri bomo, v službi slovenskega ljudstva, vedno v tesnem stiku z njim. Od tega pa nas ne bo mogla odvrniti nobena še tako zlobna spletkar.

Te misli so vredne, da jih znova zapišemo, da ne bo kdo mislil, da megla na slovenskem obzorju zapira »Razglede mladega rodu«.

St. Klemen.

MLADINA PRI NAS IN NA TUJEM

AKADEMIJA UCITELJISČNIKOV

Zelo pomembno je, da so se naši učiteljskiščeniki, ki bodo prej ali slej morali pričeti s težavnim delom med našim ljudstvom, pokazali tudi javno in s tem dokazali, da vendar ne spe spanje pravičnega.

10. februarja so priredili v frančiškanski dvorani slavnostno akademijo v proslavo 10-letnice njihovega »Kulturnega združenja«. Program je obsegal dva dela: glasbenega in uprizoritve Otto Ernstove komedije: Vzgojitelj Lanovec. V prvem delu je šolski orkester pod vodstvom prof. Švikaršiča s primerno sigurnostjo in intonacijsko točnostjo zaigral J. Muhvičevu: Izpod Tatre in P. Mascagnijev: Intermezzo sinfonico iz opere Cavaleria Rusticana. Nato sta Cimperšek Metka in Gogala Zlata zaigrali Kellerjevo štiriročno klavirsko skladbo Bella, in pokazali lepo mero občutja. Sledila je Drollova: Otazka, ki sta jo izvajala violinist Vene Vinko in pianistka Cimperškova in tako učinkovito zaključila glasbeni del akademije. Nato je spregovoril nekaj jubilejnih in pedagoško-načelnih besed učiteljščnik Bezljaj.

Po daljšem odmoru je sledil glavni del: uprizoritev »Vzgojitelja Lanovca« — komedija iz učiteljskega življenja v deželi sv. Birokracija. V komediji je prav fino prikazano »gnezdo Lanovcev«, od katerih eden samo kvarta, drugi uradniško skrbi za predelano snov, tretji pa navaja učence k laganju in goljufiji... Na čelu teh je upravitelj Lanovec, ki mu tako pristojna učiteljski poklic »kot oslu sedlo«. Tem nasproti se bori za življenje v šoli učitelj Kremen. Posebno je v želoču upravitelju Lanovcu, ki čuti, da Kremenu ni dorasel. Zato zahteva, da stari sluga prisluškuje pred njegovim razredom, a se mu stari poštenjak upre. V nekem prepiru zabrusi Kremen presenečenemu Lanovcu: »G. Lanovec, ali ste vi učitelj? Ne g. Lanovec, vi ste šomašter, da šomašter najnižje vrste!« Nenadno pride ban, nadzornik. Disciplinska preiskava proti Kremenu. Afera se razčisti: Lanovec sploh ni učitelj; poneveril je dokumente umrlega brata. Disciplinarna preiskava se ukine; nadzornik je vseskozi navdušen nad Kremenovim delom. A Kremen mu pravi: »Ta k sreči ni imel dokumentov! Koliko pa je pri nas Lanovcev, ki imajo dokumente v redu!« — Kremen postane upravitelj. — Od igralcev so se posebno vidno izkazali Slapšak (Kremen), Mavlja (upravitelj Lanovec) in Krumbergar (šolski sluga Čebulj). Akademija je napravila zelo lep vtis na številno občinstvo, želeli bi le, da se v bodoče učiteljščniki ne bi omejili le na jubileje.

F. J.

DVA SRBSKA SREDNJEŠOLSKA LISTA

Srbski srednješolci so se med srednješolci jugoslovanskih narodov začeli prvi temeljito baviti z izrazito srednješolskimi vprašanji, predvsem z vprašanjem, kako organizirati lepše srednješolsko življenje. Plod njihovega dela zadnjih let sta zlasti dva njihova mesečnika. »Novi srednjoškolac« izhaja iz tretjega leta v Vršču, »Zora« pa drugo leto v Beogradu. Iz teh dveh listov lahko dokaj popolno razberemo težnje in delo naših srbskih tovarišev.

»Novi srednjoškolac« se je iz prvotnega brezbarvnega, na zelo nizki miselni ravni stoječega lističa s prihodom novih progresivno usmerjenih sodradnikov v kratkem času razvil v zanimivo in kvalitetno srednješolsko revijo. List je namenjen izključno srednješolcem. V njem sodelujejo s prispevki samo srednješolci in tudi posega samo v okvir srednješolskega življenja. To je najbolj očitno iz vsebine same. Po večini obravnava odnos srednješolca do šolskega in izvenšolskega življenja in je v tem smislu priredil tudi zanimivo anketo, ki je marsikaj razčistila in dala lepo vrsto uporabnih misli. Iz letošnjega letnika omenimo članek O. Radišičevu »O Cankarju kot satiriku«, ki kaže razumevanje našega največjega pisatelja. V prvi številki so priobčili tudi v prevodu pesem našega sodradnika D. Jerana »Slutnja«. Leposlovnih prispevkov, med katerimi manjka tudi najmlajših sodradnikov, je obilo. V vsaki številki prinašajo pregled knjig in časopisov, poročajo o gledaliških predstavah, posebno obsežen pa je pregled dela po literarnih družinah. Pozabili tudi niso na zabavni del, kjer prinašajo različne uganke, križanke, šahovske probleme itd. Da si ustvarimo pojem o tem, kakšen krog sodelavcev in bralcev je zajel »Novi srednjoškolac«, je treba omeniti, da je štel v l. 1938/39. nič manj kot 117 sodradnikov, kar je tudi za srbske razmere vsekakor lepa številka.

»Zora« je tehnično bolj opremljena in tudi nedvomno kvalitetnejša od svojega tovariša. Njun namen je sicer isti: zbirati srbske srednješolce in dvigati njihovo izobrazbo in splošno kulturo, vendar je v tem smislu »Zora« bolj vsestranska, ker ne obravnava samo ozek krog srednješolskega življenja, ampak šteje med svoje sodradnike priznane vzgojitelje in javne delavce. Zadnja številka n. pr. prinaša tehten članek beograjskega docenta

Dr. Jovana Djordjevića: Značaj i potreba sociologije. Leposlovni del je na višji stopnji kot v Novem srednjoškolu, ker prinaša res le najboljše, kar premorejo srbski srednješolci. Iz zadnje številke je prav tako treba omeniti zlasti črtico Slobodana Sakote »Kod dvadeset i šestog fenjera«, ki je najboljša črtica v vsej »Zori«. Zanimiva in za slovenske razmere nova je skupna analiza Dučićeve pesmi »Zalazak sunca«. Šest osmošolcev je primerjalo od stiha do stiha obe verziji te pesmi in pri vsaki izpremibi ugotavljalo, koliko je pesem z njo izgubila, oziroma pridobila. V »Zori«, kot tudi v »Novem srednjoškolu« je izšlo pohvalno poročilo o »Slovenski mladini«, katero oba poročevalca priporočata svojim tovarišem.

Oba lista ureja številen uredniški odbor. Posebej je treba naglasiti, da so vsi prispevki podpisani s pravim imenom in z označbo zavoda, kar dokazuje, koliko več možnosti in razumevanja imajo naši srbski tovariši za svoje delo.

»Zora« in »Novi srednjoškolac« pričata, kakšna široka aktivnost vlada v vrstah srbskih srednješolcev in s kakšno resnobo se lotevajo svojih perečih vprašanj. Iz njiju veje duh volje za lepšim, v resnici mladostnim gimnazijskim življenjem. Srednješolca hočejo osvoboditi škodljivih vplivov pouličnega tavanja, filma, ničvrednega beriva in mu vzbuditi smisel za iskreno tovarištvu in resno, poglobljeno delo. V tej svoji težnji sta oba lista že dosegla znatne uspehe, kar priča že sam nenavadno širok krog sodelavcev. Kakšno važno nalogo opravljata s tem v srbskem srednješkolskem življenju, pa ni treba še posebej poudarjati. Mi jima le želimo, da bi še dalje vršila to poslanstvo s takim idealizmom in sposobnostjo kot doslej.

Ob zaključku ne moremo iti mimo brez dvoma nevesele primerjave z življenjem po naših srednjih šolah. Kako malo je delavnih literarnih družin po naših gimnazijah! Po primerjavi opravljenega dela, ki se nam vsiljuje ob pregledovanju obeh opisanih srednješkolskih listov, lahko šele ugotovimo, kako daleč smo pri nas od vsaj približno zadovoljivega srednješkolskega življenja. D. B.

Pavle Mronik:

Poznojesenska pesem

*Z dreves samotne kaplje kapljajo
na listnate in pisane preproge,
v kovinsko se tesnobo stapljajo
in jočejo ko dekllice uboge.*

*Podijo se krog nas temni oblaki,
s srebrnim pajčolanom se igrajo,
izgubljajo se v blatu nam koraki,
stopinje se ko rane vse poznajo.*

*V vaseh pa voda ceste je razrila,
pod kapom je napravila kotanje,
z vodeno žalostjo je vse prekrila,
z večerom v vas prinesla nove sanje.*

*V meglo človeška lica so zavita,
v sivino zgublajo se njih oči,
telesa s sivim mrazom so prekrita,
preživljajo tesnobne, trde dni.*

MED KNJIGAMI

PREŽIHOV VORANC: POŽGANICA

Roman iz prevratnih dni. Naša založba. 1939.

Pri romanih, ki obravnavajo zgodovinsko snov, sta predvsem dve nevarnosti: da se pisatelj prepusti svoji fantaziji in izgubi tla pod nogami ali pa, da zbog preobilice historigičnih podatkov postane pust in dolgočasen. Prežihov Voranc ni podlegel niti prvi niti drugi nevarnosti in že v tem je velika vrednost dela, saj obravnava v njem problem iz slovenske zgodovine, ki je ne samo premalo, temveč tudi večinoma napačno osvetljen; ne vemo, če zavestno ali iz nepoznanja dejstev.

Dejanje se razvija na Koroškem v času »medvladja«, takrat ko so podrli staro »bajto«, zidarjev za novo hišo pa še ni bilo. Hoteli pa so zidati tako, da so delavcem in kmetom metali opeko na glavo... V tem času pa brezpravnim ljudskim množicam seveda ni bilo za puhle rodoljubne fraze, hotele so dejanj — kruha, miru. Saj poroča narednik Kotnik generalu Maistru: »...učitelj pa trdi, da je temu (izgubljenemu plebiscitu) kriva politika, ki se vodi v Sloveniji sploh; da bi se morala na Koroškem odločno in jasno voditi propaganda s socialnih vidikov, ne pa s puhlim frazerskim nacionalizmom. Koroška je napredna dežela z močnim vplivom socialne demokracije. Proti temu se ni mogoče biti s politiko domoljubnih fraz...« — Jasno je, da je v takih razmerah avstrijska socialna demokracija morala imeti uspeh.

Vendar »Požganica« ni suhoparna narodno socialno politična razprava, temveč živ, res umetniško dovršen roman. In ravno v tem je tudi — poleg socialnega in narodno-dokumentarnega vidika — velika vrednost in pomembnost »Požganice«. Res, da je ponekod opaziti skoraj prevelika epizodnost romana, vendar se je temu spričo značaja obdelane snovi težko izogniti. Kako mojstrsko so orisani nekateri tipi: Korpuhov Šantač, Petruh — »Jazbinski patriot«, skrivnostni Repežev Rok, trgovec Gnida, ki ga pretepejo in vržejo v svinjak, Granictalerska »vojska« samostanskih hlapcev itd. Delo je pisano v živahnem, gibkem stilu, z mnogo poleta tako, da čitatelja zgrabi. Mestoma se dvigne do take plastičnosti in silovitosti, da kar kliče po scenski realizaciji. Sočni in pristni lokalizmi dajejo vsemu dejanju nekako sveže vzdušje in vtis tesne povezanosti s krajino. Tako moramo reči, da se uvršča »Požganica« med najpomembnejša dela slovenske leposlovne povojne proze. Pred nedavnim je dobil pisatelj javno priznanje v obliki literarne nagrade Mestne občine ljubljanske za l. 1940.

—mm—

NEKAJ PRIPOMB K NOVŠAKOVIM »DEČKOM«

Kljub temu, da je preteklo že več kot leto dni, odkar je izšla Novškova knjiga, se nam zdi potrebno, izpregovoriti par besed o njej, ker zadeva predvsem naše življenje in je zato za nas najbolj aktualna.

To delo je mogoče označiti za važno obogatitev v naši vzgojni literaturi; delno izpolnjuje velike vrzeli na področju našega mladinskega slovstva. Seveda niso njo obdelani prav vsi problemi življenja v internatih, vendar je to važen prizpevek posebno zato, ker ga je napisal človek, ki to življenje dobro pozna, saj ga je občutil na lastni koži. Zato ni knjiga niti najmanj teoretična filozofija ali pristransko poudarjanje slabih strani vzgoje v dijaških internatih, marveč odkrita in resnična povest mladega življenja, zaprtega med stene zavoda sv. Marije v Zagrebu. Glavno dejanje povesti sloni na tragičnem zapletu prijateljstva dveh mladih ljudi v dijaškem internatu. To prijateljstvo se konča z razhodom in s smrtjo starejšega.

V to osnovno nit je vpletenih mnogo strani epizodnega značaja, ki razkrivajo duševne stiske in boje od življenja odrezanih pubertetnikov.

Lahko rečemo, da je Novškova knjiga prav zaradi svoje žgoče problematike in odkritosrčnosti naletela na močan odmev med dijaštvom in je tako izpolnila svojo nalogo, s katero jo je mladi pisatelj poslal v svet.

Pri ocenjevanju Novšakovih »Dečkov« moramo pomisliti, da je to delo Novškovo prvenec. Navzlic nekaterim neprepričljivim naivnostim je, pokazal, da zna ostro opazovati. Odkrito je posegel v viharno življenje pubertetnikov in ga po svojih močeh analiziral. Ne glede na vse umazane strani življenja, ki jih Novšak razkriva, pa povest naravnost prekipeva vesele prešernosti in neugnane mladosti.

I. Knap.

GLEDALIŠČE

FERDO KOZAK: PROFESOR KLEPEC

(Ob recenziji v letošnji 4. št. »Slovenske mladine«.)

V »Slovenskem narodu« in v »Gledališkem listu« je avtor natančno povedal, kakšen problem je zajel s svojo komedijo in je dostavil: »toda naj govori delo samo.«

Če bi bila komedija res to, kar je z njo hotel avtor, tedaj bi moral človek iti iz gledališča poln gnusa do tiste klaverne postave profesorja Klepeca in do vseh tistih naših provincialno malomeščanskih tipov, ki si nad svoje bidermajerske postelje obešajo polizane in sfrizirane Marijine slike in ki počasi, a tudi gotovo umirajo v svojem gnoju. Tako pa greš od predstave z dolgočasen in truden od večnega prestopanja z desne na levo.

Komedija je zgrajena iz samih dolgočasnih, zares malomeščanskih dialogov in če bi bilo malo več živahnosti in dejanja, bi človek rekel, da je dobra, duhovita veseloigra (veseloigra v klasičnem pomenu, kakor jo poznamo iz srednješolskih poetik). Tako pa človeka preseneti le sem pa tja kakšna duhovita domisljica in nič več.

Res je sicer uporabil avtor v komediji vse tipične malomeščanske rekvizite, ampak ti rekviziti so ostali takorekoč nemi. Sploh se mi zdi, da je vsa komedija zgrajena na krivi predpostavki, namreč tej, da je tam izza tistih zidov življenje, življenje, ki je krivično, da tam zunaj propada ena cela civilizacija, da je tam zunaj vulkanska napetost. Toda izza tistih zidov ni nič, vsaj v delu Ferda Kozaka ne, kvečjemu igralci, ki nestrpnost znovala pregledujejo svoje vloge, režiser, ki nerazumno leta sem in tja, stare kulise in ostali praktikabel.

Professor Klepec si je kot človek, Ferdo Kozak pa kot avtor »otresel prah življenja« s čevljev in zato je stvar dolgočasna. Če bi bil avtor pokazal, da so vsi ti ljudje s profesorjem Klepcem in detektivom Zulajem vred zapleteni v neko družbeno dogajanje in da pomenijo v tem družbenem vrtincu negativne postavke, če bi bil avtor vsaj malo življenja spustil na oder, vsaj odjek krčev, v katerih se ena cela družba poslavlja od sveta, da, potem bi bilo drugače, potem bi mu ne očitali, da piše slabe komedije.

Pavle Dobida.

Opomba uredništva: Prinašamo gornji prispevek, čeprav se popolnoma loči od prve presoje Kozakove komedije, ker smo prepričani, da se le na ta način lahko ugotovi njena prava vrednost.

GLASBA

SMETANOVA »Má vlast« v MARIBORU

V sredo, 17. t. m. je orkester Glasbene Matice (pomnožen z vojaškimi godbeniki 45. pešpolka) pod taktirko vojaškega kapelnika g. Josipa Jiranka izvajal simfonično pesnitev tvorca češke narodne muzike — Bedřicha Smetane »Má vlast« (Moja domovina).

Naj izpregovorim nekoliko besed o pesniku tega religioznega glasbenega epa. Bil je sin kmeta. Ze v šolskih letih je nastopal v podeželskih mestih, kjer so ga (omeniti je predvsem Plzen) pritegnili k muziki. L. 1843. se ji je povsem posvetil. Študiral je teorijo in igranje klavirja na glasbeni šoli Josipa Prokša, odkoder je izšel kot odlični koncertni pianist in glasbeni pedagog.

L. 1848. je ustanovil lastno glasbeno šolo v Pragi, ki jo je pa nekaj let pozneje opustil in odpoval na Švedsko. Po petletni odsotnosti se je naposled za vselej nastanil v Pragi.

V tem času je jel slediti Lisztu: V prvi klavirski etudi in v prvih simfonijah se že kaže njegov vpliv.

V 60. letu je predsedoval »Umělečki Besedi«, dirigiral »Hlaholu«, kritiziral v »Národnem Listu« in od l. 1866. do 1874. deloval v Narodnem gledališču.

Sledi doba ustvarjanja, doba, v kateri si je bil Smetana postavil večni spomenik, doba, ki ga je bila povedla na čelo čeških muzikov.

L. 1874. je oglušil. Opustil je dirigentsko palico, odpoval na posestvo v Jabkenitzu in navsezadnje tam, gluhi in v depresiji ustvaril genialno delo »Má vlast«.

Po tem površnem življenjskem opisu preidimo na izvedbo »Moje domovine« v Mariboru. Iz prijaznosti je sodeloval znani virtuoz na harfi g. Lukeš, ki je že v uvodnih akordih »Vyšehrada« prevzel poslušalce in pokazal odličnost, ki bi je ne moglo grajati še tako izvežbano uho. Prepričani smo, da bi g. harfist z veseljem in razumevanjem sprejel iniciativo kulturnega Maribora, ki bi se naj glasila: Skušajte prirediti samostojen koncert in Maribor Vam bo hvaležen! Saj je v glasbenih bibliotekah toliko lepega in toliko še neizvedenega, da bi naposled ne bilo napak, ko bi se to utegnilo uresničiti.

Izvedbe same bi prav za prav ne bilo umestno mnogo kritizirati. Nekoliko neuspelih momentov (violončelo: Z českých luhův a hájův) je prikril celoten vtis, ki je bil nad nivojem dosedanjih koncertov in ki je, kolikor pomnim, presegel izvedbo lanských Dvořakových plesov. Koncert je bil izreden dogodek, želebi bi bilo v tem letu več takih. Res je, da je bila izvedba nekoliko otežkočena, da dvorana še zdaleč ne ustreza koncertom v večjem obsegu (stilnim koncertom), toda vkljub temu so se igralci odrezali, kakor bi ne bilo pričakovati. Poizkus, predvajati šesterodelen ciklus je g. dirigent uspešno rešil.

»Jutro« z dne 23. januarja je prineslo kritiko, ki bi ji imel odločno ugovarjati. G. prof. P. meni, da je »... nesrečna zavesa, ki je prekrivala celo prednjo steno, pobrala koncertu polovico uspeha.«

Potlej očita dirigentu in »vsem ostalim«, da se niso spomnili osnovnega akustičnega načela etc. etc.

Prav! Naj se, postavim, g. prof. zamisli v položaj, kako in s čim primerno okrasiti, ali bolje rečeno prekriti prednjo steno? Mar z lepenko? Ali pa naposled z ničemer. Dvomim, da bi g. dirigentu bilo prijetno mežikati v svetlobo odbijajoča okna.

Med drugim pravi: »... moralo bi jim biti znano, da tkanine upijajo zvoke. Zvočnost se je zaradi tega nedostatka izgubila tako, da so ob fortissimu zakrila pihala vsa godala — ob pianissimu pa so godala ostala neslišna etc.« Kje je g. profesor odkril »k a n i n e«, ni znano meni in prej ko slej tudi g. profesorju ne. Če so ob pianissimu ostala godala neslišna, potem ni bilo slišati ničesar, kajti znano bi moralo g. profesorju biti, da so ob pianissimu aktivna izrecno le godala. (Da še enkrat naglasim: »Má vlast« je stilni koncert.) To pot je bilo pač kritiziranje le — ugibanje.

Da omenim še nekaj. Kritika prinaša med drugim: »... mislim, da je ta pomanjkljivost motila tudi dirigenta, ki si je s prekomernim naporom mnogo prizadeval, da izvleče iz orkestra ono zvočnost, s katero se je orkester lahko(?) ponašal pri lanskem koncertu Dvořakových plesov.« Prav. Če se ne motim, je bila stena na pravkar omenjenem koncertu prekrita z isto zaveso, le s to razliko, da koncertu tedaj ni »pobrala polovico uspeha«. Morda pa sta le čas in okolje vplivala na kritikovo duševno razpoloženje. Maribor razpolaga z orkestrom, ki se nedvomno lahko meri s filharmonijami večjih tu- in inozemskih mest. (Žal, da tudi s koncertno dvorano ne razpolaga v najboljše meri.)

Sedaj pa nekaj besed o posameznih stavkih.

»Vyšehrad.« Ko zre silno Vyšehradsko trdnjavo, vstaja pred pesnikom narodova preteklost. Glasovi Lumirova, spremljani z zvoki harfe ga peljejo v husitsko dobo, v dobo bojev in kadečih se razvalin, v dobo viteških podvigov in razpaljene strasti domačih bojev. Meč sovražnikov je zavladal deželi, Vyšehrad je onemel, je le še slika pretekle slave. Iz ruševin pa je slišati glasove davno onemele pesmi barde kneginje Libuše.

Omeniti bi bil pretirani fortissimo pihal, ki so le motila impresijo 1. stavka.

»Vltava.« Dvoje izvirkov priteče iz Šumavskih gozdov, žuboré tečeta preko skal, valovi se pené spajajo in se poigravajo s sončnimi žarki. Violini (g. Vrabec in gdč. Kalčeva) sta se na tem mestu tako dosledno koncentrirali, da je spiccato izzvenel naravnost biserno. Izvirka se spojata, potok narašča in naposled konča v Vltavi, katere tok je močnejši in močnejši. Reka teče vzdolž gozdov, iz katerih je slišati šum vitežkih lovov; teče mimo svežih, zelenih travnikov, čez katere prihaja živahna melodija češkega plesa, oznanjajoča veselo selsko svatovščino. Narodna pesem zazveni v polnem akordu, le Vltava se pomalem izgubi proti Pragi, kjer jo čaka starodavni Vyšehrad.

Ta stavek moramo smatrati za višek koncertnega večera, saj je nudil poslušalcem ne le mnogo užitka, nego tudi živih slik češkega podeželskega življenja.

»Šarka.« Šarka, deklica, ki jo je bil vitez prevaral v ljubezni, se je bila s tovarišicami združila v red, katerega geslo je bilo: »Boj proti moškim na življenje in smrt!«

Šarka ukani viteza Ctirata in tovariše, jih uspava in naposled pomori.

Stavek je bil brezhibno izveden, le od igralcev bi bilo pričakovati nekoliko več čustva, saj si je dirigent na vse načine prizadeval, iztisniti iz orkestra vse, kar je bilo v njegovi moči.

Z českých luhův a hájův. Lep poletni dan je, ko stojimo sredi široke, odprte, valovite češke pokrajine. Dobro voljo in življenjsko radost izraža sveža in enostavna kmečka pesem, ki razodeva lepoto narave in življenja.

Stavek izraža nacionalno evfonijo, ki je pesniku privrela iz srca. To ni zgolj muziciranje, je le prikaz narodove preteklosti in zato etičnih vrednot.

Tábor. »Kdož jste boží bojovníci« je koral českých kristjanov, bratov častilcev mučenika Jana Husa. Tabor, žarišče svobodne vere in bratske ljubezni je v svoji krepki melodiji izražal zaupanje in vero v lastno hrabrost in v Boga. Vitezi, bojujoči se s Husiti, so pobegnili — v deželi je zavladala blaginja.

V resnici je narodnost obsežna v notranjem (duševnem) načinu izražanja, v tem, kako nam pove, kaj mu je na srcu. Smetana je povezan z narodom z nevidnimi, neutajljivimi vezmi. Spoznati pa je iz pravkar definirane sestavka (»Tábor«), da se pesnik tu in tam ravna po potezah rodne vasi.

Da omenim še poslednji stavek:

»Blaník.« Narodna pripovedka govori: junaki slavnih husitskih vojn spé v majhni gori na južnem Češkem, v Blaníku in čakajo dneva, ko bodo spet prijeli za meč. Zgodi se, kar se ima zgoditi. S svetim Vavclavom na čelu udro vitezi na dan in osvobode češko zemljo.

Stavek v polni meri izraža zgodovino močne in nekdanje tako slavne — Češke zemlje. Smetana je izrazil to, kar je sam izoblikoval v sebi s herojskim naporom svojega duha, zato je dal narodu nekaj vzvišenega, samobitnega in svojstvenega.

Stavek »Z českých luhův a hájův« je prav za prav nekaj epitheton ornans, nekakšna epizoda, ki ciklus le še oživilja in brez katerega bi pesnitev ne imela tolikega učinka. Smetana je bil narodni buditelj, saj je prerokoval tlačnemu narodu vstajenje, blaženo deželo, zato je bil koncert v teh časih še prav posebno hvaležen, videti je bilo, da so bili poslušalci ganjeni. Domnevati bi bilo, da imajo Slovani rajši sintezo nego analizo, saj sestavlja ali bolje povedano vsebuje Smetanova muzika dobršen del Prokšove šole, vendar pa kažejo odlomki, da se je slednji (šoli) v revolucionarni dobi nekoliko odtujil.

Glosiranjec prireditelj. Je-li to ironija usode ali je to res navada (navada je druga narava), da ljudje prihajajo v dvorano 15 (piši: petnajst) minut prepozno. Čudovito! G. dirigent je razprostrl roke, pripravljen započeti — tedaj pa vdoro ljudje v dvorano in — hočeš nočeš se je moral koncert zakasnit. (Kaj je dejala ljubljanska radio-oddajna postaja, nedvomno marsikomu ni tako nejasno.) Sledilo je — o Bog — tisto neskončno mahanje in pozdravljanje kar preko dvorane. Petošolci so na galeriji petošolkam brčkone razlagali svoja čustva, ali to vendar malo preglasno, skratka, s svojim ne baš fair ravnanjem so očitno pokazali »razumevanje« za slovansko muziko. (Pomnim: gredoč od koncerta sem prisluškoval dvojici študentov-višješolcev, kako sta si dokazovala, da je krasno »zazvenel spiccató« v 3. stavku etc. etc.)

L—č.

PLAČAJTE REDNO NAROČNINO

in prispevajte

v tiskovni sklad! ●

Nekaj misli o ureditvi »Slovenske mladine«

Če primerjam lanski letnik »Slovenske mladine« z letošnjim, moram predvsem podčrtati razveseljivo novost, da se je obseg pregledov tako znatno povečal, in da so po svoji kakovosti na razmeroma visoki stopnji. Želim, da tudi v bodoče posvečate prav tako, ali pa še večjo pažnjo temu delu »Slovenske mladine«, da v njem poročate o vsem, kar more zanimati resnega srednješolca. Zaenkrat pogrešam številnejših poročil o življenju po gimnazijskih društvih, in sicer poročil, ki ne bi bila golo obnavljanje programa te ali one akademije, ampak kolikor mogoče kritična ocena društvenega dela.

Veliko je še problemov, ki čakajo temeljite obdelave, saj neposredno segajo v srednješolskevo življenje. Tu mislim n. pr. razpravo o srednješolcu in športu in organizaciji srednješolskega športa sploh. Upam, da boste vprašanja, ki se tičejo srednješolskega okvira, kolikor mogoče popolno obdelali in na tak način, da bo vsakdo črpal iz tega obravnavanja tudi praktične smernice za vsakodnevno ravnanje.

Splošna želja je, da bi se dalo leposlovnim prispevkom več prostora. Pri tem bi morda bilo treba nekoliko omiliti merilo, ki odločuje o tisku tega ali onega prispevka, vendar ne toliko, da bi zategadelj trpela kakovost lista.

Zdi se mi, da se današnji slovenski srednješolec nikakor ne sme več omejevati zgolj na svoja stanovska vprašanja, ampak so mu potrebni čim jasnejši razgledi v kulturi, če se hoče razviti v pravega ljudskega inteligenta. Zato bi bilo umestno, če bi prinašali tudi esejistične sestavke najsposobnejših srednješolcev, kot ste deloma storili že v letošnji prvi številki in ste tudi napovedali v letaku. Doslej pa tega še niste uresničili.

Lepo je, da tovariški vabite k sodelovanju in sodeločenju tovariše, saj le po tej poti lahko napredujemo, ne pa, da odloča o ureditvi lista ta ali oni posameznik brez ozira na splošne želje in zahteve. Tudi s tega vidika je »Slovenska mladina« edini res mladinski list na Slovenskem. Ne misli prav, kdor si domišlja, da mora mladinski list skrbeti za svojo kvaliteto na ta način, da svoje strani prepušča starejšemu rodu, češ naj on, ki je že izkušen, poučuje mladino. Pomen mladinskega lista je prav v tem, da mladina sama z lastnimi izkušnjami ob njem rase in se vzgaja, ker le tisto, kar sam občutiš in sam tvorno prispevaš za lastno izgraditev, le tisto je trajno in za oblikovanje človeške osebnosti pomenljivo. Tako je še vselej bilo in tako bo tudi poslej.

Trdno sem prepričan, da bo »Slovenska mladina«, če se bo gibala v smeri, ki si jo je začrtala, neprestano izgrajevala svoj lastni obraz in tvorila živo postavko v širokih plasteh slovenske mladine, ki hoče povedati to, kar ji polni srce in um in hoče delati za svojo in narodovo srečo v gospodarskem in kulturnem pogledu.

Osmošolec.

Uredniški paberki

Tovariš osmošolec ni, kot smo zadnjič pomotoma objavili, Ptujčan, ampak Ljubljčan.

Lenčkova: Prozo smo priobčili. — Pesmi sta ti manj uspeli; po vsebini sta obrabljeni, izraz je šablonski, zato pustita človeka hladnega. Očitno ti je proza bližja. — Pošlji spet!

Lojze B.: Tvoji dve črtici, oziroma reportažici »Srečala sva se« in »Pavzac sta prepovršni, napisani kar tja nekam mimogrede, brez prave osrednje misli in zaokroženosti. Reportaža je sicer lahko površna, toda biti mora pestra in duhovita in zlasti nekaj mora človeku povedati, ko jo prebere; medtem ko mora biti črtica in zaokrožena in veliko bolj pazljivo in tenkočutno izdelana. — Oglasi se še!

Božo, Jesenice: Nekaj smo priobčili. — Izbrali bi lahko več, če se ti ne bi le prevečkrat zgodilo, da z dvema verzoma podereš, kar si v štirih verzih ustvaril. Sploh zanemaraš formo. Brez forme ni niti proze, kaj šele pesmi! Slednja umetnost sloni na tem, kako nekaj izraziš. — Pošlji kmalu spet!

Tinko Marec: Prozo smo priobčili. Nekaj dolgovčnosti je — mislim, da brez škode — moralo odpaati. — Kar se tiče pesmi, kaže vse preveč proza svoja rebra iz njih. Tudi sicer so te predmetne slike prekrivave in prepatetične in zato ne prepričajo. Po tej pošiljki sodeč, si v prozi bolj doma. Pošlji kmalu spet. D. Š.

V ZAMENO PREJEMAMO SLEDEČE LISTE IN REVIJE:

Beograd: Bilten jugoslovanskega antimarksističnega komiteta. — L'Écho de Belgrade. — Mlada kultura. — Napred. — Sokolski glasnik. — Zora.

Borovo: Izbor.

Cetinje: Zapisi.

Ljubljana: Božji vrelci. — Dejanje. — Delavec. — Gruda. — Kmetki list. — Ljubljanski zvon. — Ljudski glas. — Mali gospodar. — Misel in delo. — Modra ptica. — Naš rod. — Naša rast. — Naša volja. — Naša zvezda. — Privatni nameščeneec. — Razori. — Slovenija. — Sodobnost. — Stražnji ognji. — Tehnika in gospodarstvo. — Umetnost. — Zaščita otrok.

Maribor: Časopis za zgodovino in narodopisje. — Toti list.

Novi Sad: Letopis Matice Srpske.

Podgorica: Glas Crne gore.

Sarajevo: Katoliški tjednik. — Pregled. — Zora.

Split: Podmladak Jadranske straže.

Vse šolske potrebščine

PRIPOROČA

Zlata Bcišnik

MARIBOR

Najmoderneje urejena lekarna

DR. G. PICCOLI

LJUBLJANA, TYRSEVA 6

(Nasproti »Nebotičnika«)

Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet. Oddaja zdravila na recepte za vse bolniške blagajne. Priporočila malinovec, pristen, naraven, na malo in veliko. Norveško ribje olje, najfinejše, sveže, vedno v zalogi.

Naročilo točno proti povzetju.

24 URAH

barva, plisira in kemično čisti obleke, klobuke itd. Škrobi in svetlolika srajce, ovratnike, zapestnice itd. Pere, suši, munga in ilka domače perilo. Parno čisti posteljno perje in puh

TOVARNA
JOS. REICH
LJUBLJANA

Vse tehnične, kemično čiste in analitične kemikalije

Oprema za laboratorije, laboratorijski porcelan in steklo

Zdravniške instrumente, urejevanje ambulanc in ordinacijskih sob

Za dijake znižane cene

DR. A. KANSKY

KEMIČNA TOVARNA

LJUBLJANA

KREKOV TRG 7

TELEFON 20-88